



**EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA**
eu fejlesztések koordinációjáért és stratégiáikért felelős
helyettes államtitkár

Összefoglaló ismertető
stratégiai környezeti vizsgálat
az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program elfogadásáról

A mintegy 906 milliárd forint támogatási keretű Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP) a társadalmi felzárkózás eszközével, az egészségügyi és szociális közszolgáltatások megerősítésével, továbbá a köz- és felsőoktatás átfogó fejlesztésével járul hozzá Magyarország jóléti mutatóinak javításához, a középosztály megerősítéséhez, a területi egyenlőtlenségek tompításához, továbbá részben a munkaalapú társadalom megteremtéséhez. A program infrastrukturális beruházásokkal és a humán tőke fejlesztésével fogja a céljait elérni.

Az EFOP tervezése során stratégiai környezeti vizsgálat készült, amely megállapította, hogy a tervezett beavatkozások közvetlen környezeti hatásai elhanyagolhatóak. Kismértékű kedvezőtlen és átmeneti környezeti hatásokra csupán a komolyabb felújítást jelentő beruházásoknál kell számítani. Ezért a vizsgálat célja nem a kedvezőtlen környezeti hatások mérséklése, hanem az egyes megvalósuló tevékenységekben rejlő környezeti lehetőségek kihasználásának támogatása, továbbá fenntarthatósági szempontból annak vizsgálata, hogy a fejlesztések a területi és társadalmi különbségek csökkentése és a társadalmi szolidaritás növekedése irányába hatnak-e.

A vizsgálat megállapítása szerint számos beavatkozás idézhet elő jellemzően kedvező közvetett hatást, de azok csak elnyújtottan, hosszú távon jelentkezik. Ilyenek például a társadalmi és területi kiegyenlítődést célzó majdani beavatkozások, melyek a társadalmi polarizáció, a szegénység mértékének és a nélkülözők számának csökkentése révén csökkentik a környezeti terhelések kockázatát, hosszú távon mérséklik a természeti erőforrások kényszerű túlhasználatát. Hasonlóak a környezeti szemléletformálást szolgáló tevékenységek is, melyek hatása szintén elnyújtott, de a tapasztalatok szerint folyamatosan erősödő tendenciájú. Elmaradásuk azonban kedvezőtlen hatást vált ki akár már rövidtávon is.

A EFOP esetében az egyes megvalósuló tevékenységekben rejlő környezeti lehetőségek kihasználása három úton érhető el:

- a tervezett tevékenységek környezetileg fenntartható módon történő megvalósításával,
- a tervezett tevékenységeknek a környezeti és társadalmi fenntarthatóságot egyaránt szolgáló tematizálásával, ahol erre lehetőség nyílik, továbbá
- a környezeti nevelés minden lehetséges területre való beépítésével.

Az EFOP esetében kedvezőtlen következménynek a lehetőségek elmulasztása tekinthető.

Az EFOP területi és társadalmi különbségek csökkentésére és a társadalmi szolidaritás növekedésére irányuló céljai és beavatkozásai egymással összhangban képesek szolgálni a területi és társadalmi kiegyenlítődést. Ezért külön javaslatok e téren nem kerültek megfogalmazásra.

Az oktatás, nevelés és szemléletformálás tekintetében a vizsgálat több javaslatot fogalmazott meg.

Alább bemutatjuk az értékelők által tett fontosabb javaslatokat és azok EFOP-ban történő kezelését:

SKV értékelés során tett főbb javaslatok	Javaslatok figyelembevételének módja
<i>Általános követelményrendszer</i>	
Horizontális elvárásként kell kezelni a környezeti és fenntarthatósági szempontokat.	Ez a horizontális elvárás beépült az EFOP-ba.
Horizontális elvárásként kell kezelni az OTFK-t, különösen a stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata és környezetünk védelme tekintetében minden releváns projekt esetében.	Az EFOP esetében kevésbé releváns. A területi differenciálás és esélykiegyenlítés jelenik meg az EFOP 1. prioritási tengelyének egyik kiemelkedő céljaként.
Az EFOP-ban hangsúlyosan szerepelnie kellene a környezeti nevelésnek, a környezeti K+F-nek és az ökoinnovációnak. Az oktatás-ismeretterjesztés területén a fenntartható fejlődés elveinek és gyakorlatának megismertetése, a természeti erőforrásaink és kiemelkedően az ökoszisztéma szolgáltatások jelentőségének tudatosítása meg kell, hogy jelenjen.	Iskolákon belüli és kívüli környezetvédelmi és fenntarthatósági szemléletformálási programok fognak megvalósulni a környezeti és fenntarthatósági ismeretek bővítése érdekében.
Törekedni kell olyan támogatási formák kialakítására, amelyekben a tervezett beavatkozások az alapcéljukon túl egyszerre javítják az élet- és környezetminőséget, bánnak takarékosan az erőforrásokkal, védik az értékeket és a fenntarthatóság felé mozdulnak. Ezt a pályázati feltételrendszer megfelelő meghatározásával el lehetne érni.	Az EFOP esetében kevésbé releváns. A társadalmi fenntarthatóság tekintetében tud az EFOP hatni, a környezeti fenntarthatóságnál csak az iskolai és iskolán kívüli szemléletformálás eszközével, amit tartalmaz a program.
Fontos volna a Vidékfejlesztési Programmal való szorosabb kapcsolat megteremtése, például a komplex programok területén.	Az elmaradott térségek célzott támogatása többféleképpen is megjelenik az EFOP-ban, s a beavatkozási irányok tartalmi összehangolása megtörtént a Vidékfejlesztési programmal.
A helyi lehetőségekhez való alkalmazkodást elvárásnak kell tenni minden releváns területi projektnél. A tartalmakat illetően konkrét követelményeket és ösztönzőket a pályázati kiírásokban lehet majd érvényesíteni. Elképzelhetőek olyan komplex programok, amelyek egyrészt képzést nyújtanak a helyi erőforrásokról, hagyományokról, természeti értékekről, életmódokról, másrészt ezekre a megszerzett ismeretekre építve hoznak létre vállalkozásokat (pl. gyógynövénygyűjtés és –feldolgozás), ill. helyi vállalkozók bevonásával elképzelhető az erre épülő kereskedelmi lánc kiépítése.	Több, kifejezetten a területi szereplőknek szóló beavatkozások fognak megvalósulni az EFOP-ból, melyeknél ez figyelembevételre fog kerülni. Ellenben ennyire komplex fejlesztésre nincs mód az EFOP-ból, hiszen például a vállalkozások jellemzően nem lesznek támogathatók.
Az oktatás, a képzés és a szemléletformálás bármely módjával foglalkozó intézkedések jelölik meg a fenntarthatóság szempontjából fontos tématerületeket, mint kötelezően elsajátítandó, de legalább választható ismeretanyagot.	Ennyire általánosságban nem jelenik meg kötelező érvénnyel, hiszen a képzések sok más, ettől független célt is szolgálni fognak.

SKV értékelés során tett főbb javaslatok	Javaslatok figyelembevételének módja
A közoktatásra vonatkozó intézkedések esetében a tartalmi fejlesztések között nevesíteni kellene az alábbi témaköröket: szűkebb környezetük természeti erőforrásainak, ökoszisztéma szolgáltatások, gazdálkodási és kulturális hagyományok, a környezetükben élő kisebbségek kultúrája és közösségi értékei, a fenntartható fejlődés alapelvei és gyakorlata.	Kötelező érvénnyel nem jelenik meg, hiszen az elmúlt években már megújultak a kapcsolódó tankönyvek és pedagógiai tematikák.
A közoktatásra vonatkozó intézkedések esetében nagyobb hangsúllyal kellene szerepeltetni a környezeti nevelést segítő oktatási formákat (pl. erdei iskolák).	Megjelenik a programban, az iskolán kívüli eszközök egyik csoportját alkotják.
A területi programok esetében javasolt feltételként kezelni a helyi erőforrások, adottságok használatát. A területi kiegyenlítő célt célzó intézkedéseknél pontrendszer dolgozható ki arra vonatkozóan, milyen jellemzőkkel (pl. lakosság, vállalkozások száma, munkanélküliek aránya, vonzásközpont közelsége) rendelkező települések részesüljenek előnyben.	A területi beavatkozások jellemzően nem általános pályázati formában fognak megvalósulni, hanem előre objektív mutatók alapján összeállított célzott programok formájában (pl. elmaradott településrészek megújítása, növekvő gyermekszámú kistérségek szolgáltatásainak bővítése stb.).
A területi programok esetén – ha mód kínálkozik rá – ösztönözni kell a nagy élők munkát igénylő tevékenységeket. E munkák legtöbbször elvégzése nem igényel komoly szakképzettséget, rövid képzésekkel, vagy eligazítással felkészíthetők azok a munkavállalók, akik foglalkoztatási híján nem találhatnak megélhetést.	Ez a kedvezményezett mérlegelésén múlik, mindazonáltal az egyszerűsített költségelszámolások egyik célcsoportját képezik a bérköltségek
<i>Klímaváltozáshoz való alkalmazkodás</i>	
Horizontális elvárásként kell kezelni a klímaváltozáshoz való alkalmazkodást minden releváns projekt esetében.	Önállóan nem jelenik meg, az infrastrukturális beruházások környezeti szempontjainak része.
Az infrastruktúra fejlesztési projekteknél a fejlesztés jellegétől függően lehetővé kellene tenni a klímaalkalmazkodás olyan egyszerű eszközeit is, amelyek a hagyományos falusi életmód szerves részét képezték, azonban az életforma változásával kikoptak a gyakorlatból. Ilyenek pl. az esővíz összegyűjtése, vízmelegítés megoldása a nap erejével, zöldfelület kialakítás és fenntartás, szigetelés a környezetben fellelhető anyagokból (pl. kukoricakéve).	Az infrastrukturális beruházásoknál több környezetbarát megoldás közül választhat a beruházó, hogy mely kettőt alkalmazza kötelezően.
Az energia-hatékonyság az intézkedések rendszerének egészére kiterjesztendő elvárás legyen (pályázati feltétel, előnyben részesítés útján).	Önállóan nem jelenik meg, az infrastrukturális beruházások környezeti szempontjainak része.
<i>Települési környezet</i>	
A fejlesztések, tevékenységek megvalósítása során kötelező elvárásként érdemes megfogalmazni, hogy azok nem járhatnak a zöldfelületek kiterjedésének és intenzitásának csökkenésével (esetleg ilyen felületek létrehozásáért plusz pont adható). Kírárásban megvalósítható javaslat.	Önállóan nem jelenik meg, az infrastrukturális beruházások környezeti szempontjainak része.
Az EFOP-nak szerepet kell vállalnia a városok fenntarthatóságának elősegítésében, a környezetpolitika tudományos alapjainak megszilárdításában és az állampolgári jogok - köztük kiemelten a környezetjog, a környezeti információkhoz való hozzáférés - megfelelő gyakorlásának biztosításában.	Az EFOP nem tud közvetlenül hozzájárulni a szakpolitikák tudományos alapjainak megteremtéséhez, ez a KÖFOP feladata, ellenben közvetve a kutatók számának növelésén keresztül fog hatni rá.

SKV értékelés során tett főbb javaslatok	Javaslatok figyelembevételének módja
<i>Természeti erőforrások</i>	
<p>Minden korszerűsítésnél, funkcióváltásnál legyen elvárás, hogy a projektben a környezetbarát megoldásokat alkalmazzák (takarékos területhasználat, zöldfelületek zöldtetők, zöldfalak kialakítása, energia- és víztakarékos megoldások, a passzív megoldások, mint amilyen az árnyékolás, a megfelelő tájolás és építőanyag-használat, a víztakarékos WC-k, csapok és zuhanyok, esetleg szürke vizek használatát lehetővé tevő helyi megoldások, stb.). Az eszközbeszerzések terén is hasonló elvet kell érvényesíteni minden releváns esetben.</p>	<p>Az infrastrukturális beruházásoknál több környezetbarát megoldás közül választhat a beruházó, hogy mely kettőt alkalmazza kötelezően.</p>

A környezet védelméért felelős szervek és a nyilvánosság több fordulóban került bevonásra a vizsgálatba: véleményezhették a vizsgálat tematikáját és a környezeti vizsgálat megállapításait. A társadalmisítás során beérkezett vélemények rendre beépültek a végleges vizsgálati jelentésbe. A stratégiai környezeti vizsgálat társadalmi egyeztetéséről készült összefoglaló a www.szechenyi2020.hu honlapon érhető el. Fent bemutattuk, hogy a vizsgálat főbb javaslatai miként épülnek be az EFOP-ba, illetve annak a gyakorlati megvalósításába.

A vizsgálat jelentése megállapította, hogy az EFOP esetében nem kell számolni káros, vagy problémás környezeti hatású projekttel, így ennél a programnál nincs szükség külön környezeti indikátorokra sem. Ettől függetlenül a horizontális munkacsoport által kidolgozandó és a Horizontális Monitoring Bizottság által elfogadásra kerülő kötelező környezeti indikátorok az EFOP által finanszírozott beruházásoknál is mérve lesznek.

A stratégiai környezeti vizsgálat teljes dokumentációja és a megfogalmazott javaslatok nyomon követéséről szóló majdani jelentések elérhetők lesznek a www.szechenyi2020.hu honlapon.

Budapest, 2015. február